

Voltaire'in “Saf Oğlan” Adlı Hikâyesinde Mutluluk Kavramı

Yrd. Doç. Dr. Duran İÇEL*
Kırıkkale Üniversitesi

Abstract

In this article, it is studied the notion of happiness on which the writers of 18th century have largely debated. Voltaire, as his predecessors Rousseau and Diderot, especially amongst the political, social and economical constructions and new conceptions brought by the French Revolution; regarding the complication and the inconsistency of the concrete being of the individual, guided by the thoughts about the freedom and the happiness of the individual, wrote his ideas and advices on these subjects. In his work “Candide”, the writer represents, through a well known story, some situations pointing at the notion of happiness, its meaning and its value and he studies the negative feelings as religion based fanaticism, intolerance and hypocrisy.

Key words: Voltaire, Candide, happiness, tolerance, religious fanaticism, naturality, artifact, love.

Giriş

Voltaire dönemi, klasik insan olgusundan modern insana yani bireye geçişi temsil eden bir dönem olmakla birlikte; siyasal ve toplumsal düzlemde aristokrasinin ve kilise anlayışının katı bir biçimde eleştirildiği, “gökmerkezli” değil; “benmerkezli” bir anlayışının olgunlaşmaya başladığı bir dönemi ifade etmektedir.

18. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Voltaire'in düşünce evreni daha da büyüyerek geniş bir okur kitlesini ve konu yelpazesini kapsar. Voltaire yalnızca bir filozof yazar olarak değil; aynı zamanda şair ve usta bir hikâyeci olarak tanınmaktadır. Kurgulayıp kaleme aldığı ve çoğu zaman neşeli olan hikâyelerinin özünde, özelde insana; genelde ise hayata dair anlamlar ve meseller yer alır:

“Hikâye denilen şey nedir? Hiç kimsenin, ne yazarın ne de okurun inanmadığı bir romandır[...]Romanın tüm zevki kendimizden olagelen, biraz gönüllü biraz hoş bu aldatmacadan ibarettir.[...] Bir hikâye ya anlatımın değerinden, ya konunun tuhaflığından, ya nükteli oluşundan, ya içerdiği imalardan ya da düşünce derinliğinden dolayı ilgimizi çeker.”**i

Ellili yaşlarından itibaren yazdığı hikâyelerinin, felsefi mesajı başkalarına aktarmada çok etkili olduğunu gören Voltaire, hikâye türü sayesinde eleştiri alanını bulduğuna inanmaktadır. Bu nedenle, ona göre hikâye gerçek dünyaya yakın; düş dünyasına ise uzak bir özelliktedir.

* Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim üyesi.

dicel2000@yahoo.fr

** Çeviriler Dr. Duran İÇEL'e aittir.

Kaba ve zırvayla dolu bir üsluptan arınmış bir anlatıyı; masal görüntüsü altında insanların çoğunlukla göremediği ya da görmezden geldiği kimi gerçekleri ve düşünsel olguları temsil etmektedir. Pierre-Georges Castex, Voltaire'in hikâye anlayışına dair şu tespitleri yapmaktadır:

“Voltaire'in tüm yapıtları, ne kadar çeşitlenmiş olsa da, derin bir üniteye sahip zira yapıtlaştırılan herhangi bir türde aynı ruhla karşılaşılır ve o türün kuralları doğrultusunda aynı tecrübenin verileri kullanılır. Hikâyeci kimliğiyle Voltaire aynı zamanda bir tarihçidir de! Konusuna en üst seviyede vakıf olan ve konuyu değişmeyen emeli yani felsefi mücadelesi uğruna fütursuzca işleyen bir tarihçi...”ⁱⁱ

15 Temmuz 1767'de yayımlanmasıyla beraber “Saf Oğlan”, öncelikle Paris'te kayda değer bir beğeni toplar. Hiciv ve aşk dolu içeriği ile Voltaire'in bu hikâyesi, aklın yolunda ilerleyen; bununla birlikte, aşk gibi değerlerine duyarlı bir çağı yansıtmaları bakımından önemli bir yere sahiptir. Genel düzlemde, dramatik bir aşkı konu edinen bu hikâyede konu tekdüze, her zaman ve her yerde rastlanabilecek bir kurguya sahiptir. Ne var ki, okur için dikkat çekici olan unsur o dönemdeki sosyal hayatın olumsuzluklarına katı bir eleştirel bakış getiren konu çeşitliliğidir. Voltaire'e göre, açgözlülük, bağımlılık, dini fanatizm, batıl inanç ve dogma örneklerinde olduğu gibi, toplumu yozlaştıran her türlü aşırılık, yobazlık ya da istismar bireyin de mutsuzluğuna neden olan olumsuzluklardır.

“Bu eserin, ayrıntısı kadar genelinde de tabiat ve medeniyet, ahlak ve duygulu bir romanın uzlaşımı, hicvedilecek hedefler üzerine bir sürü anlatımın peş peşe sıralama isteği hissedilir.”ⁱⁱⁱ

Pol Gaillard, Voltaire'in “Saf Oğlan”la büyük doktrinlere saldırmadığını; hatta belirli bir anafikri^{iv} işlemediğini savlar çünkü yazarın özellikle üzerinde durduğu tek bir temel sorun değil; bireyin mutluluk düşüncesini ketleyen sorunlar yumağıdır.

Hikâye, içeriğinde dramatik unsurlar taşısı da aslında bir dram değildir. Tabiat ortamında yaşayan bir kişinin dini dogmalardan ve kamu düzeninin despot uygulamalarından kaynaklanan çatışmalarını konu edinmiştir. J. Charpentier “Saf Oğlan”ın özetini şöyle verir:

“Amerikalı genç bir yaban Saint-Malo'ya gider, bir başrahip ve kızkardeşi onu yeğenleri olarak kabul edip vaftiz ederler. Gözüpeklilięi ile Aşağı Britanya'da bir İngiliz donanmasını geri püskürtür ve açık sözlülüğü ile vaftiz anası olan Matmazel de Saint-Yves'in kalbini kazanır. Ne var ki, hizmetlerinin karşılığı olarak yazılı bir emirle Bastilya hapisanesinesine atılır. Matmazel de Saint-Yves kapatıldığı manastırdan kaçarak bir vekilden sevdiğinin serbest bırakılmasını talep eder. Ancak, muhatabının ısrarcı ve ahlaksız teklifleri karşısında korkuya kapılan genç kadın, Cizvitli günah çıkarıcısı olan peder 'Tout-à-tous'tan yardım ister. O ise genç kadına kendisini feda etmesini salık verir. Saf oğlan kurtulmuştur ancak Matmazel de Saint-Yves bu acı ve utançtan dolayı ölümü seçer. Medeniyetle olan bu hoyrat ilişkisinin neticesinde kahraman “filozof” olur ve teklif edilen memuriyeti kabul eder.”^v

Hikâyenin hemen başlangıcında, Voltaire “Saf Oğlan”ın hikâyesinin Père Quesnel’in^{vi} elyazısı yazılarından hareketle oluşturulduğunun; bu nedenle de gerçek bir hikâye olduğunun altını çizmektedir. Bununla birlikte, bu hikâye yazarın hayatıyla ilgili ipuçlarını ya da benzerlikleri barındırmakta; örneğin, hikâyenin kahramanı “Saf Oğlan”ın seyahat zevki ya da egzotizm duygusu, narsist ve hovarda davranışları, hapsolması ve diğerleriyle uzlaşması gibi özellikleri, Voltaire’in yaşantısıyla ve karakteriyle özdeşleşebilmektedir. Aslında, hikâyede yer alan karakterlerin her biri, anlatıcının felsefi anlayışının bir dış vurumudur. Bir başka deyişle, hikâyedeki kişiler Voltaire’in ve aydınlanma düşüncesinin sembolik oyuncularındır. Bu oyuncuların üstlendikleri rol konusunda, Philippe Van Thieghem şunları belirtmektedir:

“Voltaire’in kişiler birer semboldür. Beynin bir tutumunu temsil ederler. Zekânın gücünü gösterdiği bu yerin yoğun yansımasından ibaret hayatın görünümüdür temsil ettikleri. Görünümden de öte şemadrlar. Görülmüş değil düşünülmüşlerdir; bireysel olarak değil, genel bir düşünce doğrultusunda düşünülmüşlerdir. Yazarın, gizli tasarılarına uyan her türlü görünüm, davranış, dil ya da aşklara sahip iradesiz kuklalardır ya da bir gösterinin araçlarıdır.”^{vii}

Hikâyedeki olaylar, temel bir karakterin ya da kahramanın etrafında cereyan etmektedir. Stendhal ya da Balzac romanlarında rastlayabileceğimiz “volontarist” karakterlerdendir “Saf Oğlan”; O, kendi isteği ve iradesi doğrultusunda yaşayan doğal, dini kaygılardan soyutlanmış ama diğerlerinin nazarında kaba saba ve medeniyetsiz bir figürdür. “Saf Oğlan” tüm kişiliği ve davranışlarıyla, Voltaire’in bireyin bu dünyadaki mutluluğuna dair paradoksları, eziyetleri ve deneyimleri temsil etmektedir.

“Neredeyse tüm hikâyeler belirli sayıda tecrübe yaşayacak bir başkarakterin çevresinde konumlanır; bu kişi tüm bu zorlu tecrübelerin üstesinden gelebilmekte, kaldı ki bunlara kendini adanmış olmakla kahramana dönüşmektedir. İçinde Kahramanın, kimi zaman Ejderha ile mücadelesini kimi zaman da Cehenneme yolculuğunu terennüm eden sonu gelmez maceralarını içermeyen destansı türküler nadirdir.”^{viii}

“Voltaire, kahramanı Saf Oğlan’ı insanbilimsel bir çalışmanın konusu olarak görmüyor[...] Onun saf oğlanı, hikâye içindeki işlevi dolayısıyla varolan bir kişiliktir. Anlatıcı onun mizacını, bilimsel bir gereklilikten çok diğer kişilerle kuracağı ilişkiler bağlamında belirlemektedir.”^{ix}

Burada ilginç olan, Voltaire’in “iyi” ve “kötü” ya da “medeniyet” konusunda savlayacağı fikirleri için toplumun içinden bir karakteri değil, tabiat ortamından gelme bir adamı özellikle seçmesidir. Saf oğlan, gerçekten de doğal bir varlık olarak karşımıza çıkar; yani, medeniyetin ve sosyal gerçeklerin ürünü değil, aksine hiçbir “sosyal” ya da “dogmatik” normlara bağlı kalmadan yaşayan biridir. İncancında tamamen özgür; eylemlerinde hiçbir önyargı ya da çıkar peşinde koşmadan, samimi, olduğu gibi davranan “doğal” bir insan. Bununla birlikte, Voltaire’in “Saf oğlan”ı Rousseau’da gördüğümüz doğal insandan farklıdır; aslında, “saf

oğlan” yabani diyebileceğimiz bir kişilik değildir. Voltaire’in felekesi bu anlamda Rousseau’nun göklere çıkardığı “insanın tabii hali iyidir” anlayışıyla örtüşmez.^x

“Yabani toplumların ortak belleği ya da tarihi yoktur. Voltaire ile birlikte insanın en doğal (ilkel) halinin bu ortamlarda olduğu söylenebilir; bir başka deyişle, en hazır bireyin bile kendini geliştiremediği, gelenek olmadığından hertürlü ilerlemenin olanaksız hale geldiği kaba saba hayatın çorak toprakları bu alanlardır.”^{xi}

Voltaire’in saf oğlan’ı, bu bağlamda, tam anlamıyla ilkel değildir. Fransızca’yı çok iyi biliyor; bu konuda, İngiltere’de eğitim bile görmüş: özellikle Rabelais ve Shakespeare ile ilgili bilgi birikimi ilginç bir biçimde dikkatimizi çekiyor. Ayrıca, davranışlarındaki asalet ve incelikte onu ilkel bir kişilik olmaktan oldukça uzak tutuyor. Üzerinde durabileceğimiz bir başka unsur ise, saf oğlan yalnızca fiziki yapısı itibarıyla değil ahlaki vasıflarıyla da tam bir örnek kişilik oluşturmakta; kıvrak zekâsı ve espri anlayışı hikâyede yer alan diğer karakterlerin hemen ilgisini çekebilmektedir.

“Doğal ortamı içinde bile tanıtıldığında bu yaban olan “medeni” birisiyle iletişim kurmaktadır[...] Kaldı ki “yabani” kavramı başlıbaşına kendi zıttı olarak görülen “medeni” kavramına göndermede bulunur ve bununla olan çatışmasını ve iletişimi içerir.”^{xii}

Hikâyede saf oğlan, Mösyö Le Bailly’nin sıraladığı sorular karşısında neden “Saf Oğlan” olarak çağrıldığını şöyle anlatır: “ Her zaman bu şekilde çağrıldım ve bu saf oğlan lakabı bana İngiltere’de verildi; ben saf oğlanım çünkü düşündüğümü olduğu gibi söylerim ve istediğim her şeyi de olduğu gibi yaparım.” (s.224) Kavramsal olarak “saf” olmak ile “doğal” olmak arasında küçük bir ayrıntı var diye düşünebiliriz. Fransızca sözlüklerde, “saf”a karşılık verilebilecek olan “l’ingénuité” özgür olan ya da kendisini öyle gören birinin davranışı olarak ortaya çıkarken “la naïveté” doğuştan gelen bir özellik olarak kabul edilir. Buradan şöyle bir sonuç çıkarılabilir, ilki çoğunlukla takdirle karşılır diğeri ise bazen abartılı bir basitlik ya da budalalık olarak görülür.^{xiii}

“Diyalektik” açıdan bakıldığında, Saf Oğlan’ın toplumun birer bireyi kabul edilen diğeri insanlarla, yani toplumsal yapıya bağımlı, kendi “içben”i ile “toplumsal ben”i arasında sıkışıp kalmış, doğal iradesi toplumsal kurallarla ya da dogmalarla elinde alınmış insanlarla olan farkı bize, tabiat ile toplumun ne denli çatıştığını sergilemektedir. Saf Oğlan’ın içinde bulunduğu ortam, doğal ihtiyaçlar doğrultusunda oluşan kuralları içerir. Sözkonusu bu ortamda, toplumsal ahlak yoktur; bir başka deyişle doğanın kendiliğinden oluşturduğu varolmaya dair bir düzen vardır. Oysa toplumsal kurallar, hukuka, genel ya da dini ahlaka ve geleneklere göre belirli bir yöntemle insanlar tarafından oluşturulmuştur. Toplumsal hayatın içinde birçok tecrübeden geçen bu doğal varlık, adına çağdaşlık denen kurulu düzenin çıkmazları, çelişkileri ve olumsuz sonuçlarıyla karşı karşıya gelir.

“ Saf Oğlan baştan sona büyük bir nktedanlıkla kimi zaman da şiddet unsurlarıyla işlenmiş toplumsal ve şiyasi bir hikyedir. Eski rejim arkının, istismarların, cinayetlerin bir taşlamasıydı. Öyle bir toplumsal yapı ki masum bir kişinin Tanrıya karşı kendi düşüncelerinden dolayı cani damgasını yiyip sorgusuz sualsiz hapse atıldığı; yalnızca hilenin bir şeyler kazandırdığı, masumiyetin ve faziletin, aıkszllğn ve doğruluğun önyargı ya da hata sayıldığı bir düzen.[...] “Candide” Tanrının yarattığı düzenin acı içerdiğine dair ispatların arayışında olmuş; “Saf Oğlan” ise 18. Yüzyıl yöneticilerin düzenindeki kokuşmuşluğu göstermeye çalışmıştır.”^{xiv}

Kurulu toplumsal düzenden habersiz “doğal” bir kişi aracılığıyla Voltaire, 18. Yüzyıl toplum yapısının kötülüklerini ve yanlışlıklarını hedef almaktadır. Ne var ki, bundan Voltaire’in tamamen doğal bir yaşam yanlısı olduğu sonucu çıkarılmamalıdır, aksine yazar toplumsal yaşamın gerekliliğine inanmaktadır. Ren Pomeau’ya göre Voltaire’in, vahşı yaşamın iyiliğine değil, insanın özünde, doğasından gelen bir iyi yanı olduğuna olan inancı tamdır. Eleştirmen sözkonusu bu savı şu cmlerle özetler: “*Bu Saf Oğlan hikyesinden bir ahlaki sonuç ıkaracaksak diyebiliriz ki bu yaban varlık yabaniliği terk ettiği oranda “iyi”olabilmektedir.*”^{xv}

“Yazarın tüm ahlak anlayışı, insanın tamamıyla toplumcul bir varlık olduğu ilkesine dayanmaktadır. Voltaire şahsına mnhasr bir toplum adamıdır. Onun toplumu böylesine çekiştirmesi ve eleştirmesi aslında ona derin sevgisinden kaynaklanmaktadır ve tüm yapıtları bu toplumu geliştirmek amacıyla vardır.”^{xvi}

Saf Oğlan Fransız kökenlidir; ne varki, kendi medeniyeti üzerine bir eğitimden yoksun kalmıştır. Bununla birlikte, ilginç bir biçimde Fransız muaşeret kurallarının bütün vasıfları bu “yaban” saf oğlanda mevcuttur. Voltaire, tabiattan gelme bir kişiyi toplumdan olanlarla karşılaştırırken, yalnızca “doğal” ile “yapay” arasındaki derin farka dikkat çekmekle yetinmemekte; aynı zamanda, kırsal yaşamla şehir yaşamı arasındaki farklılıkları ortaya koymaktadır:

“ şu kesinki bu hikâye, Voltaire’in şehir ve kırsal ya da benzer biçimde şehir ortamı ile doğal ortam üzerine düşüncelerinin özünü ya da sonucunu yansıtılmaktadır. Aşırılık içermeyen, tamamıyla dengeli bir yargının ürünüdür. Görüldüğü zere, Voltaire’in bir arada yaşamaya verdiği önem doğrultusunda saf oğlan, toplumun güzel vasıflarını, davranışlarını asla terketmemektedir[...] Ancak, bu saf oğlan “Britanya” ya da “Paris”teki maceraları sırasında karşılaştığı Fransızların sempatisinden bile fazla Voltaire’e hoş görünmektedir.”^{xvii}

“Saf Oğlan” da mutluluk kavramı, belirli bir çıkara hizmet eden bir araç olarak değil; aksine, bizzat amacın kendisidir. Tabiat insanı için mutluluğun anlamı, baskıcı bir düzenin ya da tinsel glerin boyunduruğunda olmayan, tamamen zgrlk bir anlayışta yer alır. Ve bu mutluluk, bütün bu olumsuz unsurların yokluğunda varlığını tam olarak sürdürebilmektedir. Saf oğlan, “epikrist” bir anlayışla, bu dünyadaki mutluluğun peşindedir; diğerleri gibi

toplumsal ya da dini dogmaların gölgesinde, onlara boyun eğmiş bir halde değildir. İşte bu özelliklerinden dolayı da aslında sıradan bir tabiat adamı değildir saf oğlan.

Hikâyede farklı iki toplumsal sınıftan gelen iki sevgili arasında yaşanan aşk işlenmekte; bu evrensel tema çerçevesinde anlatıcı, temel insan hakları ve insanın sosyal hayat içindeki çıkmazları ya da çelişkilerine dair düşüncelerini yayma olanağını bulmaktadır. Aşk sevdalı gönülleri, hesapsız kitapsız ve olduğu gibi yani “saf “ bir biçimde harekete geçirir. Ne varki, sevenlerin içinde buldukları toplumsal ortam çoğu zaman kısıtlayıcı kuralları ve dogmalarıyla aşk ilişkisine mudahil olmakla, bireyin mutsuzluğuna neden olmaktadır.

“Aşkın doğuşu, onu yasak hale getirecek olan dini ayine bağlanmıştır; böylece aşk, kimi zaman inançsız kimi zamanda duygusal bir ortamın salgınındadır. Voltaire’in oyun zevki, gitgide aykırı bir hal almakta; su, ateş ve kan vaftizlerinin yalnızca dünyevi aşkın ikrarının biçimleri olarak gösterilmektedir ki bu dindışılığın din alanını ihmal etmesi anlamına gelmektedir. Matmazel de Kerkabon’un ağırlarken saf oğlanın vaftiz edildiğinden beri içinde şeytanı barındırdığına dair sözleri, vaftizin en tuhaf etkilerini yansıtarak metne küfürlü bir özellik kazandırmaktadır.”^{xviii}

Saf oğlan ve Matmazel de Saint-Yves, toplumsal konumlarının uzağında kaldıkları sürece mutlu bir aşk yaşamaktadırlar. Birlikteyken özgürler ama artarda karşılaştıkları engeller onların birliğini bozmaya yetmektedir.. Saf oğlan ile sevgilisi, bir biçimde bir araya gelmek için kendilerince yöntemler denemekte; Saf oğlan sevgilisini toplumsal baskıdan kurtarmak, bir başka anlamda onu özgürleştirmek için Hıristiyan olabilmektedir. Ne var ki, bundan sonra acılarla karşılaşacak saf oğlan, kendisini şehir yöneticisini görmek üzere gittiği Paris’te Bastilya hapisanesinde bulacaktır. Bu kez, sevgilisi Matmazel de Saint-Yves onu kurtarmak için çareler arayacak; bunu yaparken de bekâretini kaybetme pahasına kötü olaylara ve acılara maruz kalacaktır.

“‘Tout-à-tous’ babanın ahlak dersi; siyasi ve dini ikiyüzlülüğünü saymazsak hiçde kötü değil[...] Söyledikleri bu dünyaya ait şeyler. Matmazel de St Yves’in hatası bu görüşlere fazlasıyla sahip çıkmamak olmuştur. Bu kadının tavizsiz erdemi ve ‘janzenist’ mezhebin katı doktrini yaşanan acıların nedenleri haline gelmiştir.”^{xix}

Kendisini birdenbire kötü bir olayın içinde bulan genç kadının aşkı ve toplumsal konumu arasındaki ezilmişliği ve çaresizliği, onu ölüme götürecektir. Genç kadın sevdiği adama ihanet ettiğini ve bunun utancıyla yaşayamayacağını düşünmektedir. Hâlbuki saf oğlan ise aşkı için kendisini feda eden sevgilisinin davranışını çok asil bir davranış olarak kabul etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bu genç kadının da hikâyenin erdemli ama talihsiz bir kahramanı olduğu değerlendirilebilir. Bununla birlikte, saf oğlanın hikâyenin sonunda mutlu ya da içi rahat olduğunu söylemek çok kolay değil; zira saf oğlan artık başlangıçtaki kişi değildir. Özellikle duygusal bağlamda daha çok değişmiş; hatta olgunlaşmıştır. Bir aşk macerasının sonunda

yalnız kalmaktan dolayı çok üzgün olmakla beraber, saf oğlan, bundan böyle daha basiretlidir. Hapiste kaldığı süreçte, hayata, kültüre ve toplumsal düzene yepyeni bir bakışı ve anlayışı oluşmuştur; o kadar ki, bu değişim hikâyenin sonunda, onu Louvois'nın bir askeri haline getirecek kadar keskin ve belirleyici olmuştur.

“Bu ikircikli çatışmanın getirdiği aşırı bunalımdan üçüncü şahıslar karlı çıkmıştır. Birbiriyle tezatlık oluşturan önerilerin anlık ve duruma ya da kişiye göre doğruluğu söz konusudur[...] Bu bitmek bilmeyen durumlarla Voltaire bize doğadan kültüre, kusurlardan erdeme, gülmecedan gözyaşına, kötümserlikten iyimserliğe gidip gelen hızlı ve karikatürize edilmiş bir resim sunmaktadır. Bunu yaparken amacı, bizi genel/bildik karmaşa ve birbiriyle tutarsız olan ayrıntıların açıklığı konusunda ikili bir duyuş verebilmektir.”^{xx}

Hikâyenin son sahnesi bir uzlaşma anını yansıtır: St Yves'in ölümü çok fazla “dramatize” edilmez. Bu ölüm yaşanan çileli aşk tecrübeleri ve sonuçları itibarıyla, insanları birleştiren bir olay olarak verilmektedir. Bununla ilgili olarak hikâyede, “*zaman her şeyi hafifletir*” şeklinde bir özdeyiş vardır; bu özdeyiş aynı biçimde Gordon'un sözünü hatırlatır bize: “Bir musibet bin nasihatten yeğdir”.^{xxi} Ne varki bu veciz söz Voltaire'in ahlak anlayışı ile taban tabana zıt bir yargıdır; çünkü Voltaire, her zaman bu anlayışla mücadele etmiş biri olarak, bir acının ya da bir musibetin bir başkası tarafından yaratılmasına katıyen tahammül edemez. Zaten yapıtları da “doğal musibet”leri değil insanın rol aldığı “toplumsal musibetleri” öne çıkarır ve hicveder.

“Roman arkadaşlığa çağrışım yaparak son bulur; bununla birlikte, sorumlulukların büyüklüğüne, çekilen acıların gereksizliğine ve neticede çoğu zaman önüne geçilebilecek sözkonusu bu acılara neden olanlara vurgulama yapar.”^{xxii}

Genel olarak bu hikâye, yazar tarafından hoşgörü ve hoşgörüsüzlük üzerine felsefi yaklaşımının bir yansıması olarak ortaya konulmuştur. Toplumsal düzen içindeki bireysel haklar ikiyüzlü bir biçimde birinin leyhine işlerken bir başkası zarar görmektedir. Bireyin özgürlüğü ve mutluluğu tabulaşmış değer yargıları, batıl inançlar ve çoğunlukla din kaynaklı dogmalarla tehlike altındadır. Sanayi devrimi yaşamış ve çağdaşlaşma yolunda ilerleyen “kapitalist” bir toplum yapısında, bireyi bu türden yapıtlarla bilinçlendirmeyi ülkü olarak kabul eden Voltaire, bireye rağmen, baskın bir toplumsal sistemin her şeyin üzerinde olduğunu belirtmekte; böylesi bir düzende, “bireymerkezli” bir anlayışın temsilciliğini ve sözcülüğünü yapmaktadır.

Sonuç

Voltaire'in "Saf Oğlan" adlı hikâyesinde, hem komedi unsurları hem de trajediye dönüşmeyen acıklı, duygusal olaylar yer almaktadır. Voltaire'in birçok yapıtında işlediği bireyin mutluluğuna dair düşünceleri basit bir anlatım kurgusuna sahip bu hikâyede yine ön plana çıkmaktadır. Yazar, okurun dikkatini özellikle bireyin toplum içindeki konumuna, kendisinden kaynaklanmayan ancak çoğu kez onu mutsuz edebilecek kısıtlı özgürlüğüne çekmektedir. 18. Yüzyıl aslında, tüm toplumsal, siyasal ve ahlaki değerlerin eleştiri konusu edildiği bir çağı ifade etmektedir. Sermayenin yavaş yavaş yeni değer yargılarını oluşturduğu ve çağdaş dünya düzeninin kurulduğu bir dönemi işaret etmesi bakımından 18. Yüzyıla ait tüm yapıtlar, "klasik"ten "modern"e geçişi her türlü sıkıntılarıyla, çelişkileriyle ve bireye getirdiği sonuçlarıyla önemlidirler.

Voltaire gerek yapıtları gerekse kişisel çabalarıyla, çağdaşları olan Montesquieu, Rousseau ve Diderot gibi yalnızca Fransız toplumuna değil; tüm Avrupa toplumuna etki etmiş ve bir anlamda dünya edebiyatına da yön vermiş önemli bir felsefeci ve yazardır. Kentsoylu değerlerin yükselişi ve sanayi devrimine koşut olarak gelenek-göreneklerin değişiminin, "Aydınlanma Çağı" olarak nitelenen 18. Yüzyıl felsefi anlayışı ile doğrusal ilişkisi sonuç olarak, bütün dünyaya yeni bir yön ve ivme kazandıracak Fransız İhtilali'ni doğurmuş; modernizmin de kapılarını açmıştır.

"Saf Oğlan" 18. Yüzyılın ikinci yarısına ait önemli bir yapıt olarak değerlendirilebilir. Sözkonusu bu dönemdeki "akılcılık"la birlikte, "duygusallık"ın aynı doğrultuda gelişmesini içermesi bakımından özellikle önemlidir. Bu hikâye aracılığıyla Voltaire, fanatizme karşı hoşgörü, insanlık durumuna karşı aşk ve her türden acıya karşı mutluluk kavramları üzerine olan ve temelinde derin bir felsefenin yer aldığı düşüncelerini ortaya koyabilmektedir.

Kaynakça

"L'Ingénu" ("Saf Oğlan") Philippe Van THIEGHEM, *Contes et romans par Voltaire*, Ed. Les Belles Lettres, Paris 1930.

Pierre-Georges CASTEX, *Micromégas, Candide, L'ingénu*, 2e éd.; Ed. Sedes, Paris, 1982.

Michel et Jeanne CHARPENTIER, *Voltaire*, Ed. Nathan, 1991

Henri COULET, *Le Roman jusqu'à la Révolution*, Ed. Colin, Paris 1967

Mircéa ELIADE, *Histoire des littératures, Encyclopédie de la Pléiade*, Ed. Gallimard 1955

Jale ERLAT, *Esquisse d'une histoire de la littérature française*, Şafak Matbaacılık, Ankara 1998.

Jean Mohsen FAHMY, *Voltaire et Paris*, Ed. Svec no 195, 1981

Pol GAILLARD, "L'Ingénu, histoire véritable: analyse critique", *Information littéraire*, 34, 1882

René GONNARD, *La légende du bon sauvage*, Librairie de Médicis, 1946.

Roger LAUFER, *Style rococo, style des "lumières"*, Ed. Corti, Paris, 1963.

Christiane MERVAUD, *Romans et contes*, (Bibliothèque de la Pléiade) Ed. Gallimard 1979.

Christiane MERVAUD "Sur l'activité ludique de Voltaire conteur: le problème de l'Ingénu" *Information littéraire* 35, 1983.

Jules MICHELET, *Histoire de France*, Ed. Flammarion, 1899.

Paul MORILLOT, “*Le Roman en France depuis 1610 jusqu’à nos jours*”; Ed. Masson, Paris, 1892.
 Daniel, MORNET, *Origines intellectuelles de la Révolution française, 1715-1787*; Ed. Colin, 1967.
 Roland MORTIER, *Unité ou scission du siècle des lumières?*, Svec, no 26, 1963.
 René POMEAU, *Voltaire 1959*, Europe, no 361/362, 1959.
 René POMEAU, *Un ‘bon sauvage’ voltairien: l’Ingénu*, Etude de la littérature française, no 7, 1981.
 Jean STAROBINSKI, *Le fusil à deux coups de Voltaire: la philosophie d’un style et le style d’une philosophie*, Revue de métaphysique et de morale, 71, 1966.
 Pietro TOLDO, *Voltaire conteur et romancier*, 1912.
Encyclopédie ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers; Paris 1966.
 Dictionnaire de la langue française. Ed. Intégrale, 1967.

ⁱ “*Le Roman en France depuis 1610 jusqu’à nos jours*”; Ed. Masson, Paris, 1892; s. 155.

ⁱⁱ *Micromégas, Candide, L’ingénu*, 2e édition; Ed. Sedes, Paris, 1982; s. 221.

ⁱⁱⁱ Christiane MERVAUD “*Sur l’activité ludique de Voltaire conteur: le problème de l’Ingénu*” Information littéraire 35, 1983, s.17.

^{iv} Pol GAILLARD, “*L’Ingénu, histoire véritable: analyse critique*”, Information littéraire, 34, 1882, s.213.

^v *Voltaire*, Ed. Nathan, 1991, s. 68.

^{vi} Père Quesnel est un oratorien janséniste (1634-1719); il est l’auteur de *Réflexions morales sur le Nouveau Testament* (1671).

^{vii} *Contes et Romans par Voltaire*, Ed. Les Belles Lettres, Paris, 1930

^{viii} Mircéa ELIADE, *Histoire des littératures, Encyclopédie de la Pléiade*, Ed. Gallimard 1955, s.7-8.

^{ix} René POMEAU, *Un ‘bon sauvage’ voltairien: l’Ingénu*, Etude de la littérature française, no 7, 1981, s.65.

^x René GONNARD, *La légende du bon sauvage*, Librairie de Médicis, 1946, s.97.

^{xi} René POMEAU, *Un ‘bon sauvage’ voltairien: l’Ingénu*, Etude de la littérature française, no 7, 1981, s.71.

^{xii} A.g.e. s.66.

^{xiii} Dictionnaire de la langue française. Ed. Intégrale, 1967.

^{xiv} Daniel, MORNET, *Origines intellectuelles de la Révolution française, 1715-1787*; Ed. Colin, 1967, s. 88

^{xv} René POMEAU, *Un ‘bon sauvage’ voltairien: l’Ingénu*, Etude de la littérature française, no 7, 1981, s.73.

^{xvi} Pietro TOLDO, *Voltaire conteur et romancier*, 1912, s. 150.

^{xvii} Jean Mohsen FAHMY, *Voltaire et Paris*, Ed. Svec no 195, 1981, s. 181.

^{xviii} Christiane MERVAUD “*Sur l’activité ludique de Voltaire conteur: le problème de l’Ingénu*” Information littéraire 35, 1983, s.15.

^{xix} Roger LAUFER, *Style rococo, style des” lumières”*, Ed. Corti, Paris, s.108.

^{xx} Jean STAROBINSKI, *Le fusil à deux coups de Voltaire: la philosophie d’un style et le style d’une philosophie*, Revue de métaphysique et de morale, 71, 1966, s.291.

^{xxi} “*Malheur est bon à quelque chose.*”

^{xxii} Pol GAILLARD, *L’Ingénu, histoire véritable: analyse critique*, Information littéraire, 34, 1882, s.218.